

УДК 811.161.2'373
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2022-2-5>

САКРАЛІЗАЦІЯ МОРСЬКОЇ СТИХІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Міняйло Р. В.

*доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
пров. Руставелі, 7, Харків, Україна
orcid.org/0000-0001-9392-594X
roman298@gmail.com*

Ключові слова: українські художні тексти, символічні образи, мариністичні алегорії, метафоризація, сакралізація.

Українська літературна мариністика як традиційна (не екзотична!) тема художнього осмислювання світу завжди привертала увагу дослідників неосяжною палітрою способів і засобів омовлення людської думки. Морська стихія споконвіку оспівана українцями в народній творчості, метафоризована ними в конфесійному стилі. Сакральну метафоризацію морського риболовства в контексті християнського віровчення простежуємо в бароковій проповіді Іоанікія Галятівського «Ключ розуміння», в українськомовному перекладі Біблії Івана Огієнка. Пов'язані з міфологічною свідомістю високі зразки символічно-алегоричного трактування морських реалій у фольклорі та книжній староукраїнській мові мають тяглість у новій і новітній українській літературі (у творах Л. Боровиковського, Є. Гребінки, Т. Шевченка, Чайки Дніпрової, Лесі Українки, Г. Чупринки, Ю. Яновського та ін.). Тож досліджування наповнених символізмом Божественної сили алегоричних образів в українських художніх текстах є актуальним завданням сучасної лінгвістики. Про увагу до української художньої мариністики свідчать численні розвідки мовознавців і літературознавців. Мета пропонованої розвідки – виокремити семантичні складники художньо-образного представлення сакралізованих реалій морської стихії, визначити інтегральні метафоричні ознаки мариністичних алегорій. Сакральне символічно-алегоричне трактування морських реалій в українських художніх текстах представлене в образах чайки, що чекає-кличе бурю; зрадливого «морського серця»-медузи; морського тумана-марення; самотного човна в полоні морської стихії; загубленої посеред бурхливого моря істоти; біснування води; пустельного простору тощо.

Дослідження вповноважило до висновків, що в українському художньому дискурсі семантичними складниками художньо-образного представлення сакралізованих реалій морської стихії є 'вічність', 'пошук', 'випробовування', 'біблійний гріх', 'доля', 'туга', 'самотність', 'інобуття', 'безмежжя', 'усепоглинуність', 'некерований хаос', 'руйнівна сила', 'гнів', 'боротьба'. До інтегральних метафоричних ознак мариністичних алегорій проаналізований матеріал уповноважує віднести такі: «море-степ», «море-пустеля», «море-марення», «море-підводне царство», «море-самотність», «море-хаос», «море-боротьба», «море-тайна», «море-натхнення». Перспективами подальших розвідок убачаємо докладний аналіз сакрального змісту кожного мариністичного концепту.

SACRALIZATION OF THE SEA ELEMENT IN UKRAINIAN ARTISTIC DISCOURSE

Minyailo R. V.

*Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Linguistics,
Literature and Teaching Methods*

*Municipal Institution “Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy”
of the Kharkiv Regional Council
Rustaveli Lane, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9392-594X
roman298@gmail.com*

Key words: *Ukrainian artistic texts, symbolic images, marine allegories, metaphorization, sacralization.*

Ukrainian literary marine studies are not exotic, but a traditional topic of artistic understanding of the world. The sea element has been sung in folk art and metaphorized in a confessional style from time immemorial. The sacred metaphorization of sea fishing in the context of the Christian faith can be traced in the baroque sermon of Joannicjusz Galatowski “The Key of Understanding”, in the Ukrainian translation of the Bible by Ivan Ohienko. High examples of the symbolic and allegorical interpretation of sea realities in folklore and the literary Old Ukrainian language connected with mythological consciousness are persistent in new and modern Ukrainian literature (in the works of L. Borovykovskiy, Ye. Hrebinka, T. Shevchenko, Chaika Dniprova, Lesya Ukrainka, H. Chuprynka, Yu. Yanovskiy, etc.). Therefore, the study of allegorical images filled with the symbolism of Divine power in Ukrainian artistic texts is an urgent task in modern linguistics. Attention to Ukrainian artistic marine studies is evidenced by numerous studies by linguists and literary scholars. The purpose of the proposed investigation was to single out the semantic components of the artistic representation of the sacralized realities of the marine element, to determine the integral metaphorical features of marine allegories. The sacral symbolic-allegorical interpretation of sea realities in Ukrainian artistic texts is presented in the images of a seagull waiting for a storm; treacherous “sea heart”-jellyfish; sea fog-delusion; a lonely boat in captivity of the sea elements; of a creature lost in a stormy sea; demonization of water; desert space, etc. The study authorized the conclusion that, the semantic components of the artistic representation of the sacralized realities of the sea element in the Ukrainian artistic discourse are as follows: ‘eternity’, ‘search’, ‘trial’, ‘biblical sin’, ‘fate’, ‘longing’, ‘loneliness’, ‘otherness’, ‘boundlessness’, ‘all-absorbingness’, ‘uncontrolled chaos’, ‘destructive force’, ‘anger’, ‘struggle’. The analyzed material authorizes the inclusion of the following among the integral metaphorical features of marine allegories: sea-steppe, sea-desert, sea-delusion, sea-underwater kingdom, sea-solitude, sea-chaos, sea-struggle, sea-mystery, sea-inspiration. The prospect for further exploration consists of a detailed analysis of the sacred content of each marinistic concept.

Вступ. Потреба вивчати втілене в алегоричних образах сакральне світобачення майстрів художнього слова (письменників і перекладачів) на часі. У реаліях постійного зазіхання північного сусіда на Причорномор’я та Приазов’я – на території, українські сліди яких «зловмисно стиралися на культурній мапі регіону» [1, с. 275], –

пошук наповненого символізмом Божественної сили українського мариністичного первня завжди **актуальний**. Про це свідчить і проведення у вересні 2010 року на базі Інституту філології Бердянського державного педагогічного університету міжнародної наукової конференції «Мариністика в художній літературі», де першим із запропоно-

ваних до обговорення питань було «Море, хвилі, шторм, корабель як символи, метафори, алегорії» [2, с. 123]. Доповіді її учасників склали два томи наукових праць. Така увага українських філологів до літературних мариністичних образів засвідчує потребу подальших ґрунтовних досліджень у цій царині, особливо осмислювання сакрального змісту мариністичних алегорій в українських оригінальних художніх текстах і перекладних, оскільки довершений переклад є так само цінним здобутком українського художньо-образного світобачення.

Із цього випливає **мета** розвідки – виокремити семантичні складники художньо-образного представлення сакралізованих реалій морської стихії у творах українських поетів і прозаїків та в українськомовних перекладних мариністичних творах, визначити інтегральні метафоричні ознаки мариністичних алегорій.

Серед країн Азово-Чорноморського басейну Україна має найбільшу довжину морського узбережжя, розвинене судноплавство й риболовство. Тож не випадково українська літературна мариністика не екзотична, а традиційна тема художнього осмислення світу [3, с. 241]: морська стихія споконвіку збуджує уяву українців, вона оспівана в народній творчості (найяскравіше – у часи створення козацького флоту), метафоризована в конфесійному стилі. Зразок староукраїнської сакральної метафоризації морського риболовства в контексті християнського віровчення (у значеннях ‘людське суспільство’, ‘люди, яких треба привабити до християнської віри’, ‘проповідь’, ‘багатство’, ‘гріхи’, ‘пекельні муки’) простежуємо в бароковій проповіді Іоанікія Галатовського «Ключь разумѣнія» (1659 р.): «**Мѡре** значи(т) свѣтъ; **рѣба** значи(т) людѣй; **ѹдица** значи(т) слово бжїє, котѡры(м) мѣль Петръ людѣй на свѣтъ любити и до нѣба провадити ...» [4, с. 199]. Широку палітру мають алегоричні образи рибальських знарядь: «...**сѣти** мѣданыи значать слово бжєє, котѡрымъ учитель црѣковныи людѣй на свѣтъ лѡвать и до нѣба провадять», «...сѣтѡ называѡют(ъ)са богѡтства («Хѡтащыи богѡтитисѡ, в(ъ)падаѡуть вѡ напасти и сѣти»), «...сѣтѡ называѡют(ъ)са грѣхѡи», а ще «...мѹки пеке(л)ныи вѣ(ч)ныи» (тут і далі ґрубий шрифт у цитуваннях – *Р.М.*) [4, с. 68–69]. В українських перекладах Святого Письма з мов оригіналу привертають увагу розгорнуті (текстові) метафори, у яких значущим складником виступають словосполуки із констатувальною природою галузевої термінології морського риболовства, як-от: «**Чи** левїятѡна **потягнеш** гачкѡм, и ѡмѹ язика стягнеш ишнѹром?» (ідеться про кита як уособлення хаосу – *Р.М.*), «**Чи** иштлькѡми **проколеш** ти шкїру ѡго, а **острѡгою** рїб'ячою – ѡго

гѡлову?» (каже Господь Йові, маючи на увазі нільського крокодила – *Р.М.*) [5, с. 605–606].

Пов'язані з міфологічною свідомістю високі зразки символічно-алегоричного трактування морських реалій у фольклорі та книжній староукраїнській мові мають тяглість у новій і новітній українській літературі. У «міфологізації» та «фольклоризації» морського буття у творах Чайки Дніпрові дослідники вбачають ствердження найвищого рівня засвоєння народнопоетичних традицій і міфокультурного спадку попередніх поколінь [3, с. 242]. У «Морських малюнках» всесвіт побудовано на основі тріади: небо – земля – підводна царина (у якій остання уособлює собою вічність, час, випробування, долю тощо). У притчового характеру поезії «Морське серце» (у назві та прикінцевій розгорнутій повчальній метафорі – алегоричний образ *медузи*: «*І досі є в морі те серце: несміливо, крадучись, плава, слизьке та холодне, жалке, наче та кропива, ворухиться мляво та трусується, тіні од себе не має – прозоре. А море гидує тим серцем: на берег ѡго викидає, а там воно гине без слїду*» [6, с. 151] – *Р.М.*) через мариністичний фольклорний образ письменниці «націоналізувала відомий біблійний трагедійний мотив: причина Каїнового зла – свідома відмова від батьківської поради допомагати іншим» [3, с. 242].

Символічний образ *чайки* в ліриці Чайки Дніпрові «асоціюється з прадавнім уявленням про птахів як володарів повітряного простору, які зв'язують небо і землю. Коли її чайка накликає бурю, то сама стає її жертвою (конає на піску зі зламаним крилом)» [7, с. 219]: «... *скиглила чулая чайка / І кликала бурю вона, / І з півночі, справді, примчалась / Негода скажена, страшна*» [6, с. 273].

В українській етнокультурі *чайка* – морський птах, що належить до «чистих» (святих, добрих), здавна є об'єктом культу [8, с. 489]. В аспекті стародавності відроджених у XVI–XVII ст. запорозькими козаками мореплавських традицій наддніпрянських слов'ян І. Єфименко припускає художньо-образне осмислення поведінки морського птаха *чайки* (який квилить-тужить над синім морем, ніби ждучи чогось – *Р.М.*): пов'язання назви однойменного судна з давньоукраїнським словом *чаѡати* ‘чекати’ (порівняймо з польським *czaić się* ‘влаштовувати засідку, підкараулювати, підчікувати’, ‘підкрадатися’), тобто побачити етимон як віддієслівний похідник, мотивований праслов'янським дієсловом **čajati* або **čajiti się* (А. Брюкнер назву птаха *чайка* тлумачив як «та, що вичікує, переслідує») [9, с. 236–237].

Поети-романтики часто оспівували море. Серед сакралізованих образів морської стихії в поетичному циклі Лесі Українки «З подорожньої книжки» виокремлюється *туман* («*День, вечір,*

ніч, ранок – все біле, / все тьмяне, ні темне, ні видне»), художньо осмисленої письменницею «як своєрідний субститут інобуття, <...> як перехідна ланка між небом і землею, між людським світом і потойбіччям», він «може нести чаклунське, навіть апокаліптичне значення», допомагати реальну морську мандрівку «вивести на символічний рівень, активізувати роздуми узагальнено-філософського плану» («Мандруємо вогким туманом назустріч сліпій сніговиці... Так линуть малим караваном у вирій запізнені птиці»), тобто туманне море «зображується як символічний межовий простір між реальністю й маренням» [10, с. 8–9, с. 12]. Літературознавець О. Борзенко проникливо узагальнює: за допомогою образу моря українські поети-романтики Л. Боровиковський, Є. Гребінка, Т. Шевченко «підкреслювали самотність розлученого з рідним краєм героя, а **одинокий човен у полоні морської стихії** позначав у них становище людини у світі» [10, с. 13].

У поезії Г. Чупринки «Гей на весла!» архетипна семантика образу **човна у відкритому морі** (топосі, який дослідники відзначають у сквородинівській і франківській версії; згадаймо й безсмертні Шевченкові рядки «*І блідий місяць на ту пору / Із хмари де-де виглядав, / Неначе човен в синім морі, / То вирунав, то потопав*» – Р.М.) «актуалізує космогонічні уявлення про море як про могутню стихію, символічно віднесена частково до некерованого хаосу»; у поезії «Осінь» архетипна «бінарна опозиція *верх – низ* реалізована замість традиційного протиставлення *небо – земля* через дещо трансформоване *небо – вода*» («*Чорний степ на виднокрузі, / Густо стелеться туман, / Ніби злився в чорній тузі / З сірим небом океан*») [11, с. 112].

Із морем споконвічно пов'язана рибальська справа, про яку проникливо-мудро писав М. Рильський: «*Ще за часів Гомера й Феокрита / Була у цвіт поезії повита / Забава наша. У Назона теж / Ти про рибалку спогади знайдеш...*» [12, с. 45]. У всесвітньо відомому романі Е. Гемінгвея «Старий і море» міркування старого рибалки, який опинився сам на сам перед викликами стихії, мають глибокий онтологічний зміст: «...*ти народився, щоб бути рибалкою, так само як ця риба народилася, щоб бути рибою. Он і San Pedro (Святий Петро) теж був рибалкою...*» (переклад українською В. Митрофанова) [13, с. 81]. У романі В. Єрмоленка «Ловець Океану. Історія Одиссея» мотив самотності, «метафоричний образ **загубленої посеред бурхливого моря істоти** якнайкраще відтворює перед читачем усю палітру переживань персонажами життєвої кризи (нікчемність і безпорадність перед зовнішніми силами, дезорієнтація та пошук онтологічних констант, воля до життя та боротьби тощо)» [14, с. 136]. Так само

мотив самотності резонує в повісті українського письменника й досвідченого професійного мореплавця Л. Тендюка: «*І не було вже у цілому світі ні затишку, ані рятівної прохолоди. Та й чи залишився хто, крім нас, на планеті? Ми – жменька людей, кинута в безмежний всесвіт, який, куди не глянь, горить-полум'яніє, заливає очі нестерпно гарячою кров'ю*» [15, с. 54]. Згадаймо тут і фрагмент листа Г. Сквороди М. Ковалинському (1762 р.), наведений знаним літературознавцем Л. Ушкаловим у канві його роздумів про українське бароко: «Важко уявити, наскільки це приємно, коли душа вільна й відречена від усього, неначе той дельфін, мчить у небезпечному, але не безумному русі. Це щось велике й властиве лиш найвеличнішим мужам та мудрецам. У цьому причина того, що святі люди й пророки не лише зносили нудьгу повної самотності, а й безумовно втішалися самотою, зносити яку так важко, що Аристотель сказав: «Самотня людина – або дикий звір, або Бог» [16, с. 167].

У романі Г. Мелвілла «Мобі Дік» (переклад українською Ю. Лісняка), крім змалювання мужньої романтики полювання на кита реального («*І хай навіть кита загарпунено. Але уявіть собі, яким чином можна впоратися з дужим невіждженим лошаком, тільки зашморгнувши його мотузком за хвіст (Розділ про китоловство у «Всячині») [17, с. 20]*), автор наводить приклади поетично-образного осмислення кита у сакралізованому світі: «*Стежка світить за Левіафаном, а безодня здається сивиною (Книга Йова) [17, с. 8], «О ките-огроме! У бурі, у гromі, / У морі безкраїм твій дім. / Де сила – то право, твоя там держава, / Ти цар у безмежжі морським («Пісня про кита»)» [17, с. 21].*

Згадаймо тут і створений «по правилам герольдії» (відповідно до назв головних міст Слобідської України) прапор реформованого в гусарській Острогозького полку, на якому зображено **кита з острогою над головою** [18, с. 747], і традиційне в українських замовляннях слово *кит* на позначення величезної рибини як відображення «міфологічної свідомості, яка відносить концепт КИТ до концепту-дискурсу РИБА» [19, с. 89]. Загалом у жанрі українських героїко-фантастичних казок лексема **кит** зберігає міфологічну семантику 'ненажерливість', зближуючись цим із концептом ВОДА як поняттям стихії, уособлюючи її руйнівну силу [20, с. 82].

В аспекті метафоризації рибопромислових (передовсім китобійних) знарядь гарпунного типу традиційне пов'язування в українському художньому дискурсі міфотеоніма **Нентун** з його атрибутом **тризуб (острога, остень, сандоля)** можна пояснити ще й тим, що **тризуб** є національним символом України [21, с. 161–162], а процес виго-

товляння цього знаряддя (із каміння, кісток, перших освоєних людиною металів) людина здавна сприймала як містичний, наповнений символізом Божественної сили. Дослідник національної символіки України В. Сергійчук привертає увагу до висновків закордонних українознавчих центрів, що первісне обожування цього рибальського знаряддя, згодом віднесеного до символу влади, могло виникнути у різних народів та в різні часи незалежно (курсив В.С.), і солідаризується з науковцем С. Шелухіним у тому, що український тризуб – свідчення історичних зв'язків з культурами греків, римлян, кельтів [22, с. 8].

У кращих алегоричних традиціях використав образ *Нептуна з тризубом (сандолею)* Ю. Яновський у славетному романі «Майстер корабля»: *«Так яке ж воно гнівне! Ніби сам Нептун гойдається на кожній хвилі та б'є сандалею щоразу в мол. Зовсім залягає вдалині вітер, ніби й не було його зовсім і не він натворив оцього жахливого біснування води»* [23, с. 50].

Крім абстрактного іменника *біснування*, традиційно вживаний як лайливе слово прикметник *бісовий* (у Ю. Яновського: *«Ми йшли в ранішньому тумані. Бриг рипів і крєктав, розсохлий і страшний. Бісової віри вітер ледве надимав паруси»* [23, с. 71]) засвідчує тяглість в українській мариністичній літературі художнього зображення *біса* як уявної надприродної істоти, що втілює зло; «за стародавніх часів бісом називався, можливо, служитель язичницького культу, якому доручали запалювати священне дерево на жертовнику, коли проводилося богослужіння з магичними заклинаннями, пов'язане з пророкуванням майбутнього» [8, с. 40]. А в повісті Л. Тендюка «Останній рейс «Сінтоку-мару» моряцький досвід письменника «породив» чуттєвий перифраз зі стриженним (синонімним до *бісова*) складником *диявольська*: *«Туман погустішав. Але могло статися, що подме поривистий північний вітер і виднокіл проясниться. Таке тут, на стику океану й моря, не рідкість. У тутешній диявольській кухні погоди зароджуються мусони»* [25, с. 61–62].

Загалом же в романі Ю. Яновського «Майстер корабля» художній образ моря набуває ознак священного таїнства, у намаганні пізнати яке – вищий смисл людського буття: *«На морі шум. Хвилі б'ють у хвилеріз. Біля моря розмовляти нам так, як у степу. Море – це великий степ, на якому росте синя й чорна трава. Біля моря добре думається, і звичайні слова набирають тьмяного й великого змісту»* [23, с. 48].

В. Жайворонок до характеристики слова *журубá (ту́га)*, яка «спрадавна вважалася персоналіфікованою лихою силою, що втручалася в життя людини» і водночас являла «жагуче бажання чогось кращого, передусім у житті духовному»,

пор. у Ю. Клена: *«Вдивляйся в синю смугу лісів над обрієм – щось кличе тебе туди: то – туга. Вдивляйся в блискучу далечінь морську, білими вітрилами метеликовану – щось кличе тебе туди: то – туга. Вдивляйся в безмежний простір степів, де сонце заковчується у травах високих – щось кличе тебе туди: то – туга»* [8, с. 227–228].

В ідіостилі Л. Тендюка увиразнюється ще одна причина моряцької журби – очікувана несамоविита боротьба з ураганом, яку автор проникливо (з алюзією на язичницькі та християнські обрядодії) номінує перифразом *пекельне водохреще*: *«Втім журба закрадалася в моряцьке серце мимохіть. Усі ті, хто ступив на палубу шлюпа, знали: комусь не судилося повернутися додому, бо поєдинок людини з морем не завжди кінчається на її користь»*.

Плавання було жорстоке. Урагани очікували корабель повсюди. Морякам випало пекельне водохреще» [15, с. 56].

Дослідники визначають спільним знаменником степу і моря *безмежність* [24, с. 180]. Проникливо-чуттєве розгорнуте метафоричне порівняння моря зі степом простежуємо в прозі Ю. Яновського: *«Море – пустельний степ одного обарвлення й одного запаху. Через це людина шукає інших морів, дальших обрїїв і солодшої тайни. Степ межує з морем, що завше приймало на свої вітри журавлів із степу»* [23, с. 50]. А в прозі Л. Тендюка – моря з небом (із тим-таки біблійним мотивом пустелі): *«Острови витикалися з води, як продовження самої безодні, – примарно, серед пустелі неба й моря; і безодня, здавалось, поглинула їх, коли востаннє над островами зблиснув сонячний окрасць»* [26, с. 20].

Далі в тексті роману «Майстер корабля» Ю. Яновський вустами персонажа (природженого мореплавця), використовуючи вислови *мовчанка пекла, грішна земля, жива душа* тощо, поглиблює алегоричний образ «моря-степу» – антипода гірських краєвидів): *«– Подався я до монастиря, – нарешті почули ми його голос, – нічого в світі я більше не хотів і ні про що не думав. Монастир стояв у горах, оточений лісами й скелями. <...> Ручай був єдиною живою душею в монастирі. Я кидав у нього трісочки, і вони пливли вниз до грішних земель. <...>*

Перший час я почував себе так, ніби мені було проколото вуха. Дзвінка тиша гір здавалася мені вічною мовчанкою пекла. <...>

Я втрачав потроху любов і розпач, життя бриніло мені з долин, я, наче відповідаючи йому, дзвонив з усієї сили, стоячи на дзвіниці. І я почав марити морем. Скрізь я вбачав його. Зануривши руки в ручай, я раптом підносив їх до рота, ніби чекаючи, що вода мусить зробитися солоною» [23, с. 108].

Отже, в українському художньому дискурсі семантичними складниками художньо-образного представлення сакралізованих реалій морської стихії є 'вічність', 'пошук', 'випробовування', 'біблійний гріх', 'доля', 'туга', 'самотність', 'інобуття', 'безмежжя', 'усепоглинушість', 'некерований хаос', 'руйнівна сила', 'гнів', 'боротьба'. До інтегральних метафоричних ознак мариніс-

тичних алегорій проаналізований матеріал уповноважує віднести такі: «море-степ», «море-пустеля», «море-марення», «море-підводне царство», «море-самотність», «море-хаос», «море-боротьба», «море-таїна», «море-натхнення». Перспективами подальших розвідок убачаємо докладний аналіз сакрального змісту кожного мариністичного концепту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колошук Н.Г. Мариністські та одеські мотиви в повісті Юрія Липи «Гринів». *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство»*. Бердянськ. 2011. Вип. XXIV (ч. 2). С. 274–286.
2. Міжнародна наукова конференція «Мариністика в художній літературі». *Слово і Час*. Київ. 2010. № 8. С. 123.
3. Негодяєва С.А. Міфологічний концепт моря в рецепції Чайки Дніпрової (на матеріалі циклу віршів у прозі «Морські малюнки»). *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство»*. Бердянськ. 2011. Вип. XXIV (ч. 4). С. 241–248.
4. Галатовський Іоанікій. Ключ розуміння / Підготувала до видання І.П. Чепіга. Київ : Наукова думка, 1985. 443 с.
5. Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / Переклад проф. Івана Огієнка. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2002. 1375 с.
6. Дніпрова Чайка. Твори. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1960. 511 с.
7. Чухонцева Н. Міфологеми «першостихій» у ліриці Дніпрової Чайки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2013. Вип. 1(29). С. 216–220.
8. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
9. Єфименко І. Етимологічний етюд зі слов'янської суднобудівної термінології. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2002. Вип. 56 (ч. 1). С. 235–244.
10. Борзенко О.І. Образ морської стихії в поетичному циклі Лесі Українки «З подорожньої книжки». *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство»*. Бердянськ. 2011. Вип. XXIV (ч. 2). С. 7–14.
11. Шевель Н.О. Мариністичні мотиви у творчості Г. Чупринки *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство»*. Бердянськ. 2011. Вип. XXIV (ч. 2). С. 108–115.
12. Рильський М.Т. Поезії. Київ : Радянський письменник. 1976. 303 с.
13. Гемінгвей Ернест. Старий і море : роман / перекл. з англ. Володимира Митрофанова. Львів : Видавництво Старого Лева. 2017. 104 с.
14. Федько О. Проекція екзистенційних станів в образах водної стихії в романі В. Єрмоленка «Ловець океану. Історія Одиссея». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2019. Вип. 19. С. 131–138.
15. Тендюк Л.М. Смерть в океані : Повість та оповідання. Київ : Веселка. 1990. 293 с.
16. Ушкалов Л.В. Що таке українське бароко (за сторінками книги Валентини Соболев). *Гуманітарний журнал*. Дніпро. 2015. № 1–2. С. 158–172.
17. Мелвілл Герман. Мобі Дік, або Білий кит: роман / пер. з англ. Юрія Лісняка. Київ : Вид. група КМ-БУКС. 2016. 672 с.
18. Іванов В. Прапори слобідських полків. *Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Івановича Багалія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наукової діяльності*. Київ, 1927. С. 747.
19. Вакуленко В.Ф. Давньогрецькі запозичення як знаки української культури. *Наукові записки. Серія «Філологічна»* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22–23 квітня 2010 року «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість». Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2010. Вип. 13. С. 83–90.
20. Вакуленко В.Ф. Грецизми і латинізми в українських фольклорних текстах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ. 2015. 355 с.

21. Михайлова О. Пропріальні міфотеоніми як універсально-прецедентні імена в українській та російській мовах. Психолінгвістичний аспект. *Slavica Wratislaviensia*. Wrocław. 2009. Вип. 150. С. 157–165.
22. Сергійчук В.І. Національна символіка України. Київ : Веселка. 1992. 109 с.: іл.
23. Яновський Юрій. Майстер корабля: роман. Київ : Знання. 2020. 175 с.
24. Коробкова Н.К. Мариністична символіка як складник алюзійності роману «Майстер корабля» Ю. Яновського. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство»*. Бердянськ. 2011. Вип. XXIV (ч. 2). С. 175–184.
25. Тендюк Л.М. Останній рейс «Сінтоку-мару»: повість та оповідання. Київ: Веселка. 1986. 230 с.
26. Тендюк Л.М. Альбатрос – блукач морів: повість. Київ : Молодь. 1972. 174 с.

REFERENCES

1. Koloshuk, N.H. (2011). Marynistski ta odeski motyvy v povisti Yurii Lypy «Hryniv» [Marine and Odesa motifs in Yuri Lypa's story "Hryniv"]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii. Serii: Lihvistyka i literaturoznavstvo*. Berdiansk. Vol. XXIV (part 2). P. 274–286.
2. Mizhnarodna naukova konferentsiia «Marynistyka v khudozhnii literaturi» (2010) [International Scientific Conference «Marinistics in Fiction»]. *Slovo i Chas*. Kyiv. Vol. 8. P. 123.
3. Nehodiiaeva, S.A. (2011). Mifolohichniy kontsept moria v retseptsii Chaiky Dniprovoi (na materialy tsykladu virshiv u prozi «Morski maliunky») [The mythological concept of the sea in the reception of Chaika Dniprova (based on the material of the cycle of poems in prose «Sea Pictures»)]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii. Serii: Lihvistyka i literaturoznavstvo*. Berdiansk. Vol. XXIV (part 4). P. 241–248.
4. Haliatovskiy Ioanykii (1985). *Kliuch rozuminnia / Pidhotuvala do vydannia I.P. Chepiha* [The key to understanding / Prepared for publication by I.P. Chepiha]. Kyiv: Naukova dumka.
5. *Bibliia abo knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu iz movy davnoievreiskoi y hretskoi na ukrainsku doslivno nanovo perekladena* (2002) / *Pereklad prof. Ivana Ohienka* [The Bible or the books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments from the ancient Hebrew and Greek languages into Ukrainian verbatim anew / Translation by prof. Ivan Ohienko]. Kyiv: Ukrainske Bibliine Tovarystvo.
6. *Dniprova Chaika* (1960). *Tvory* [Works]. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury.
7. Chukhontseva, N. (2013). Mifolohemy «pershostykhii» u lirytsi Dniprovoi Chaiky [Mythologems of the “first stanza” in the lyrics of Dniprova Chaika]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*. Vol. 1(29). P. 216–220.
8. Zhaivoronok, V. (2006). *Znaky ukrainskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk* [Signs of Ukrainian ethnoculture: dictionary-reference]. Kyiv: Dovira.
9. Yefymenko, I. (2002). *Etymolohichniy etiud zi slov'ianskoi sudnobudivnoi terminolohii* [Etymological study of Slavic shipbuilding terminology]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohichna*. Vol. 56 (part 1). P. 235–244.
10. Borzenko, O.I. (2011). *Obraz morskoi stykhii v poetychnomu tsykli Lesi Ukrainky «Z podorozhnoi knyzhky»* [The image of the sea element in the poetic cycle of Lesya Ukrainka “From a travel book”]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii. Serii: Lihvistyka i literaturoznavstvo*. Berdiansk. Vol. XXIV (part 2). P. 7–14.
11. Shevel, N.O. (2011). *Marynistychni motyvy u tvorchosti H. Chuprynyky* [Marine motifs in the work of H. Chuprinka]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii. Serii: Lihvistyka i literaturoznavstvo*. Berdiansk. Vol. XXIV (part 2). P. 108–115.
12. Rylskiy, M.T. (1976). *Poezii* [Poetry]. Kyiv: Radianskyi pysmennyk.
13. Hemingvei Ernest (2017). *Staryi i more: roman / perekl. z anhl. Volodymyra Mytrofanova* [The old man and the sea: a novel; translation from English Volodymyr Mytrofanov]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva.
14. Fedko, O. (2019). *Proektsiia ekzystentsiinykh staniv v obrazakh vodnoi stykhii v romani V. Yermolenka «Lovets okeanu. Istoriiia Odisseia»* [Projection of existential states in the images of the water element in V. Yermolenko's novel “Ocean Catcher. The Story of Odysseus”]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu. Ser.: Filolohichni nauky*.
15. Tendiuk, L.M. (1990). *Smert v okeani: Povist ta opovidannia* [Death in the Ocean: Tales and Stories]. Kyiv: Veselka.
16. Ushkalov, L.V. (2015). *Shcho take ukrainske baroko (za storinkamy knyhy Valentyny Sobol)* [What is Ukrainian Baroque (from the pages of Valentina Sobol's book)]. *Humanitarnyi zhurnal. Dnipro*. Vol. 1–2. P. 158–172.

17. Melvill Herman (2016). *Mobi Dik, abo Bilyi kyt: roman* / per. z anhl. Yurii Lisniaka [Moby Dick, or the White Whale: a novel / trans. from English Yuriy Lisnyak]. Kyiv: Vyd. hrupa KM-BUKS.
18. Ivanov, V. (1927). *Prapory slobidskykh polkiv* [Flags of Slobid regiments]. Yuvileinyi zbirnyk na poshanu akademika Dmytra Yvanovycha Bahaliiia z nahody simedesiatoi richnytsi zhyttia ta piatydesiatykh rokovyn naukovoï diialnosti. Kyiv.
19. Vakulenko, V.F. (2010). *Davnohretske zapozychennia yak znaky ukrainskoi kultury* [Ancient Greek borrowings as signs of Ukrainian culture]. Naukovi zapysky. Seriiia «Filolohichna»: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 2223 kvitnia 2010 roku «Mizhkulturna komunikatsiia: mova – kultura – osobystist». Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Vol. 13. P. 83–90.
20. Vakulenko, V.F. (2015). *Hretsyzmy i latynizmy v ukrainskykh folklornykh tekstakh: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01* [Greekisms and Latinisms in Ukrainian folklore texts: diss. ... candidate philol. sciences: 10.02.01]. Kyiv.
21. Mykhailova, O. (2009). *Proprialni mifoteonimy yak universalno-pretседentni imena v ukrainskii ta rosiiskii movakh. Psykholinhvistychnyi aspekt* [Proprietary mythoonyms as universally precedent names in the Ukrainian and Russian languages. Psycholinguistic aspect]. Slavica Wratislaviensia. Wrocław. Vol. 150. P. 157–165.
22. Serhiichuk, V.I. (1992). *Natsionalna symvolika Ukrainy* [National symbols of Ukraine]. Kyiv: Veselka.
23. Yanovskyi Yurii (2020). *Maister korablia: roman* [Master of the ship: a novel]. Kyiv: Znannia.
24. Korobkova, N.K. (2011). *Marynistychna symvolika yak skladnyk aliuziinosti romanu «Maister korablia» Yu. Yanovskoho* [Marine symbolism as a component of allusion in the novel “The Master of the Ship” by Yu. Yanovsky]. Aktualni problemy slovianskoi filolohii. Seriiia: Linhvistyka i literaturoznavstvo. Berdiansk. Vol. XXIV (part 2). P. 175–184.
25. Tendiuk, L.M. (1986). *Ostannii reis «Sintoku-maru»: povist ta opovidannia* [The last flight of the “Shintoku-maru”: a story and a story]. Kyiv: Veselka.
26. Tendiuk, L.M. (1972). *Albatros – blukach moriv: povist* [Albatross – a wanderer of the seas: a story]. Kyiv: Molod.